

Η συμβολή του Αχιλλέα Αιμιλιανίδη στην ερμηνεία των δικονομικών προθεσμιών με αφορμή το βιβλίο του

Η Προθεσμία στη Διοικητική Δίκη

Αχιλλεύς Κ. Αιμιλιανίδης, Εκδόσεις Hippasus 2026

Βαρβάρα Μπουκουβάλα, Εφέτης Δ.Δ.-Δ.Ν.

Διαβάζοντας το βιβλίο του Καθηγητή Αχιλλέα Αιμιλιανίδη “Η προθεσμία στη διοικητική δίκη” μου έκανε εντύπωση το πρώτο κεφάλαιό του. Ο συγγραφέας ξεκινά το βιβλίο του από το δικαίωμα της δίκαιης δίκης, προτάσσοντας τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), με σκοπό να συνδέσει άρρητα τη θεματική των προθεσμιών, ένα καθαρά δικονομικό ζήτημα, με τις μεγάλες αρχές που έχει διαπλάσει το δικαστήριο του Στρασβούργου. Η εισαγωγική αυτή παράθεση δεν αποτελεί μια τυχαία επιλογή. Υποδηλώνει, αντίθετα, την πρόθεση του συγγραφέα να συνδέσει την προθεσμία άσκησης των ένδικων βοηθημάτων και μέσων στην κυπριακή διοικητική δίκη με το νομολογιακό κεκτημένο του Δικαστηρίου του Στρασβούργου.

Έτσι, ο συγγραφέας επισημαίνει ότι η προθεσμία στην (διοικητική) κυπριακή δίκη αποτελεί έναν διαδικαστικό κανόνα του παραδεκτού, που θέτει, μεν, περιορισμό στο δικαίωμα πρόσβασης σε δικαστήριο, ο οποίος, όμως, είναι συμβατός με τη Σύμβαση, διότι σκοπεί στην ασφάλεια δικαίου και στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης. Με λίγα λόγια ο συγγραφέας μας λέει ότι οι προθεσμίες στο δικονομικό δίκαιο είναι συμβατές με τη Σύμβαση, εφόσον, όμως, είναι εύλογες και όχι ασφυκτικές για τον διάδικο¹.

Ο συγγραφέας επισημαίνει, συναφώς, κάτι σημαντικό, με παραπομπή σε αποφάσεις του ΕΔΔΑ. Εάν η διοίκηση έχει παράσχει ανακριβείς ή ημιτελείς πληροφορίες στους διοικούμενους, καθόσον αφορά την προθεσμία άσκησης προσφυγής, τα δικαστήρια δεν θα πρέπει να απορρίπτουν τα ένδικα βοηθήματά τους, χωρίς να λάβουν υπόψη τους τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης². Μας λέει εδώ, λοιπόν, ο Καθηγητής Αιμιλιανίδης ότι θα πρέπει να προστατεύεται η δικαιολογημένη δικονομική εμπιστοσύνη του διοικουμένου, που προκαλείται από πράξεις της διοίκησης (ή και του δικαστηρίου) που του δημιούργησαν εύλογες πεποιθήσεις ως προς την άσκηση των δικονομικών δικαιωμάτων του.

Τονίζει, περαιτέρω, από την αρχή του βιβλίου του ότι η προθεσμία πρέπει να εκκινεί όταν ο διοικούμενος έχει πρόσβαση στα στοιχεία της υπόθεσής του εντός της προβλεπόμενης προθεσμίας. Δεν αμφισβητεί ότι το σύστημα έναρξης της προθεσμίας από τη δημοσίευση της απόφασης είναι

¹ σ.23.

² σ.25.

συμβατό με τη Σύμβαση, ωστόσο, τονίζει την υποχρέωση του εφαρμοστή να τηρεί μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των εννόμων συμφερόντων των διοικουμένων και των συμφερόντων των δημοσίων αρχών³.

Κλείνει το κεφάλαιο αυτό με την παράθεση σημαντικών δικών των πολιτικών δικαστηρίων της Κύπρου. Στην απόφαση Φοινικαρίδου, η διάδικος είχε γεννηθεί από άγνωστο πατέρα. Σε ηλικία περίπου 44 ετών άσκησε αγωγή αναγνώρισης πατρότητας κατά του φερόμενου ως πατέρα της, ισχυριζόμενη στο δικόγραφο της ότι πληροφορήθηκε την ύπαρξη και το όνομά του ενάμιση χρόνο πριν, από τη μητέρα της. Το άρθρο 22 παρ.3 του Ν 187/1991 ορίζει, όμως, ότι αγωγή αναγνώρισης της πατρότητας μπορεί να ασκηθεί έως και την παρέλευση τριών ετών από την ενηλικίωση του τέκνου. Το Ανώτατο Δικαστήριο της Κύπρου με οριακή πλειοψηφία (έξι- πέντε) έκρινε ότι η αγωγή ασκήθηκε εκπροθέσμως, βάσει της ανωτέρω διάταξης. Κατά την πλειοψηφία, οι εν λόγω προθεσμίες πρέπει να προβλέπονται από τον νόμο με την υιοθέτηση αντικειμενικών κριτηρίων, ώστε να μην προκαλείται αναστάτωση στην οικογενειακή ζωή των προσώπων. Προτάχθηκε, δηλαδή, η ασφάλεια δικαίου, έναντι της αποτελεσματικής έννομης προστασίας. Αντίθετα, σύμφωνα με τη μειοψηφία, η καθιέρωση προθεσμίας για την άσκηση αγωγής αναγνώρισης της πατρότητας, χωρίς την εξάρτησή της από τη γνώση των γεγονότων που τη στοιχειοθετούν, οδηγούν σε αφανισμό του δικαιώματος.

Η υπόθεση έφτασε στο ΕΔΔΑ, το οποίο στην ομώνυμη με τη διάδικο απόφαση αποφάνθηκε ότι η εξάρτηση προθεσμιών προς άσκηση του ένδικου βοηθήματος ανεξαρτήτως της γνώσης της προσφεύγουσας ως προς τα γεγονότα της πατρότητας προσβάλλουν στον πυρήνα του το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας. Το δικαστήριο, μάλιστα, επεσήμανε ότι το κυπριακό δικαστήριο δεν απέδειξε ότι επιτεύχθηκε εν προκειμένω δίκαιη ισορροπία μεταξύ των αντιπαρατιθέμενων δικαιωμάτων, καθώς δεν ανέδειξε γιατί θα πρέπει να υπερτερεί το δικαίωμα της νόμιμης προστασίας της οικογένειας του πατέρα έναντι του δικαιώματος της προσφεύγουσας να προσφύγει σε δικαστήριο⁴.

Μετά απ' αυτή την αναγκαία παράθεση για τη λογική του, το βιβλίο μας εισάγει στην κεντρική θεματική του. Έτσι, η προθεσμία άσκησης προσφυγής μαθαίνουμε ότι προβλέπεται με ανελαστικό τρόπο στο κυπριακό Σύνταγμα. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 146 παρ.3 του κυπριακού Συντάγματος, η προσφυγή ασκείται εντός 75 ημερών από τη δημοσίευση της πράξης, ενώ, εάν δεν προβλέπεται δημοσίευση, από την κοινοποίηση ή την πλήρη γνώση της.

Η προθεσμία αυτή είναι υποχρεωτική και ανατρεπτική και δεν μπορεί να παραταθεί, με αίτηση του διαδίκου⁵. Όπως και στο ελληνικό δικονομικό δίκαιο, η τήρηση της προθεσμίας

---

3 σ.27.

4 σ.30-32.

5 σ.39.

ελέγχεται αυτεπαγγέλτως από το πρωτοβάθμιο και δευτεροβάθμιο δικαστήριο, εφόσον, όμως, τα σχετικά γεγονότα προκύπτουν από τον φάκελο της υποθέσεως⁶.

Στο κυπριακό δίκαιο, σε αντίθεση με το ελληνικό, η προθεσμία δεν διαφοροποιείται για τους κατοίκους εξωτερικού⁷. Η προθεσμία αρχίζει να μετράει από την επόμενη ημέρα κατά την οποία συνέβη το εναρκτήριο γεγονός και εάν λήγει σε εξαιρετέα ή αργία, παρεκτείνεται για την επόμενη εργάσιμη ημέρα⁸. Σημαντικό είναι να τονιστεί ότι δεν προβλέπεται αναστολή των προθεσμιών κατά τη διάρκεια των δικαστικών διακοπών, αφού τα δικαστήρια λειτουργούν και είναι δυνατή η κατάθεση των ένδικων βοηθημάτων⁹.

Με τη 15η τροποποίηση του κυπριακού Συντάγματος το 2020 προβλέφθηκε ότι μπορεί να προβλέπεται στον νόμο διαφορετική προθεσμία για την άσκηση προσφυγής, απ' αυτή που ορίζει το Σύνταγμα¹⁰. Έτσι, η προθεσμία τελεί υπό την επιφύλαξη του νόμου. Τούτο ισχύει πλέον για την προσβολή των αποφάσεων που εκδίδονται επί αιτημάτων ασύλου, καθώς προβλέφθηκε νομοθετικά τριακονθήμερη προθεσμία.

Με την απόφαση *Larcos* του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Κύπρου η προθεσμία άσκησης προσφυγής δεν διακόπτεται ούτε αναστέλλεται, αν ασκηθεί αίτηση θεραπείας ή ιεραρχική προσφυγή. Και τούτο, διότι η προθεσμία προβλέπεται στο ίδιο το Σύνταγμα¹¹. Μάλιστα ο συγγραφέας τονίζει ότι οι δικαστές που μειοψήφησαν κατά την έκδοση της απόφασης αυτής, όταν εκδίδουν αποφάσεις σε μονομελή σύνθεση ακολουθούν την άποψη της πλειοψηφίας, εν όψει του δεσμευτικού νομολογιακού προηγούμενου που ισχύει στην κυπριακή έννομη τάξη κατά την παράδοση του κοινού δικαίου¹².

Ωστόσο, με την απόφαση *Χατζηστεφάνου* το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι η υποβολή ιεραρχικής προσφυγής διέκοψε την προθεσμία άσκησης της ένδικης προσφυγής. Δεν πρόκειται, όμως, μας λέει ο συγγραφέας, για ανατροπή του νομολογιακού προηγούμενου της *Larcos*, αλλά για έκδοση απόφασης *per incuriam*¹³. Πρόκειται για δόγμα του κοινού δικαίου, σύμφωνα με το οποίο εάν μια απόφαση εκδόθηκε χωρίς να ληφθεί υπόψη νομικός κανόνας ή δεσμευτικό νομολογιακό προηγούμενο, δεν συνιστά, η ίδια, απόφαση που διαπλάθει δεσμευτικό *stare decisis*¹⁴.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχουν οι αναφορές του βιβλίου περί του ότι η εσφαλμένη αναγραφή του ονόματος του διαδίκου ή της διοικητικής αρχής συνδέονται με την προθεσμία άσκησης

---

6 σ.41.

7 σ.42.

8 σ.47.

9 σ.48.

10 σ. 57

11 σ.66

12 σ.67.

13 σ.69.

14 <https://www.iclr.co.uk/knowledge/glossary/per-incuriam/>

προσφυγής και μπορούν να διορθωθούν από το δικαστήριο κατ' εκτίμηση του περιεχομένου του δικογράφου, υπό τον όρο ότι δεν μεταβάλλεται η προθεσμία άσκησης προσφυγής¹⁵.

Στη συνέχεια ο συγγραφέας αναλύει την απόφαση Pissas του Ανωτάτου Δικαστηρίου. Η πράξη κήρυξης της απαλλοτρίωσης δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, κι ως εκ τούτου, σύμφωνα με τον συνταγματικό κανόνα, η προθεσμία άσκησης προσφυγής, ακόμη και για τους ιδιοκτήτες των ακινήτων, εκκινεί από τον χρόνο δημοσίευσης της απόφασης και όχι από την πλήρη γνώση της πράξης, σε αντίθεση με το ελληνικό δίκαιο, καθόσον αφορά τα αμέσως ενδιαφερόμενα πρόσωπα, ήτοι τους ιδιοκτήτες των προς απαλλοτρίωση ακινήτων¹⁶. Η άκαμπτη, όμως, εφαρμογή του συνταγματικού κανόνα μπορεί να επιφέρει απρόβλεπτες και δυσανάλογες συνέπειες στο δικαίωμα άσκησης προσφυγής. Έτσι, στην απόφαση αυτή εν συνεχεία κρίθηκε ότι η πράξη κήρυξης της απαλλοτρίωσης που δημοσιεύθηκε, εφόσον δεν ανέφερε τα ονόματα των ιδιοκτητών, θεωρείται ότι δεν οδήγησε για αυτούς σε πλήρη γνώση της πράξης μέσω της νομότυπης κατά τα λοιπά δημοσίευσης, κι ως εκ τούτου, η προθεσμία δεν άρχιζε από τη δημοσίευση, αλλά από την πλήρη γνώση της πράξης¹⁷.

Συναφώς, στην απόφαση Bakkaliaou το δικαστήριο έκρινε ότι εφόσον η προσφεύγουσα είχε υποβάλλει τις απόψεις της στη διοίκηση, κατόπιν αιτήματος της τελευταίας, πριν από την έκδοση της πράξης απαλλοτρίωσης, και η διοίκηση, αντί να απαντήσει, εξέδωσε την πράξη απαλλοτρίωσης, δεν μπορεί η προθεσμία ακύρωσής της να εκκινεί από τη δημοσίευση της, αλλά από την πλήρη γνώση της από την προσφεύγουσα. Και τούτο, διότι η προσφεύγουσα θα ανέμενε να απαντήσει η διοίκηση στις απόψεις της και όχι να δημοσιευθεί απευθείας το διάταγμα απαλλοτρίωσης. Συνεπώς, το δικαστήριο στηρίχθηκε στη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της προσφεύγουσας και τόνισε ότι θα ήτο δυσανάλογη η απόρριψη της προσφυγής της λόγω του εκπροθέσμου¹⁸.

Σπουδαίο, τέλος, νομολογιακό προηγούμενο είναι αυτό της απόφασης Γεωργίου. Με την απόφαση αυτή το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι για να θεμελιώνεται πλήρης γνώση του διοικουμένου, ώστε να εκκινεί η προθεσμία άσκησης προσφυγής, θα πρέπει ο τελευταίος να μπορεί να αντιληφθεί την πληρότητα των στοιχείων της, που του προκαλούν υλική ή ηθική βλάβη, ώστε να δύναται να αμυνθεί κατ' αυτής¹⁹. Πρόκειται για μια πολύ πρωτότυπη σκέψη, η οποία εξαρτά την πλήρη γνώση από τις εκάστοτε πραγματολογικές συνθήκες της διαφοράς.

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που εθίγη στο βιβλίο ήταν η έναρξη της προθεσμίας από την κοινοποίηση της πράξης μέσω επιστολής με το ταχυδρομείο. Ειδικότερα, το άρθρο 2 του περί Ερμηνείας Νόμου (κεφάλαιο 1) ορίζει ότι όταν ο νόμος προβλέπει ότι η πράξη κοινοποιείται

---

15 σ.70-76

16 σ.78.

17 σ.81-82.

18 σ.86-87.

19 σ.104.

ταχυδρομικώς, τότε η επίδοση θεωρείται γενομένη με την κανονική αποστολή της επιστολής, ενώ ο παραλαβών μπορεί να αποδείξει το αντίθετο. Πρόκειται για ένα μαχητό τεκμήριο που υπάρχει στο κυπριακό δίκαιο, το οποίο μας θυμίζει το τεκμήριο κοινοποίησης των πράξεων προσδιορισμού του φόρου.

Το τεκμήριο αυτό δεν αμφισβητήθηκε ως προς τη συνταγματικότητά του ούτε κρίθηκε αντισυνταγματικό από τα κυπριακά δικαστήρια. Ο παραλαβών, όμως, μπορεί να ανταποδείξει ότι, λόγω των ειδικών περιστάσεων της περίπτωσης του, έλαβε την πράξη σε μεταγενέστερο χρόνο. Ωστόσο, το Ανώτατο Δικαστήριο έχει επισημάνει και το αντίστροφο: Μπορεί να αποδειχθεί ότι η επιστολή ήρθε σε γνώση του διοικουμένου και αυτός σκοπίμως απέφυγε να την παραλάβει²⁰.

Από το βιβλίο του Καθηγητή Αιμιλιανίδη συνάγουμε κάποια βασικά συμπεράσματα. Κατ' αρχήν ότι το κυπριακό δίκαιο κάνει σταθερά βήματα προς την ελληνική νομολογία, προς ένα σύστημα, δηλαδή, δικαίου που ανήκει στην οικογένεια του ηπειρωτικού δικαίου, ταυτόχρονα, όμως, διατηρεί τη γενεαλογική του σχέση με την οικογένεια του κοινού δικαίου.

Και μια παρατήρηση ίσως περισσότερο διαισθητική, παρά τεκμηριωμένη, που προέκυψε από την ανάγνωση του βιβλίου: Η κυπριακή νομολογία κινείται μεταξύ της αφηρημένης ερμηνείας των κανόνων δικαίου και τις αφηρημένες σταθμίσεις έως τις πολύ συγκεκριμένες σταθμίσεις, που είναι χαρακτηριστικές στο σύστημα του κοινού δικαίου, οι οποίες εξαρτώνται πάντα από τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης και τα πραγματικά περιστατικά, μέσα σε μια μεθοδολογική διεγκυστίδα.

Ένας άλλος τρόπος σκέψης, νομίζω, ότι αναδύεται μέσα από τη μελέτη του βιβλίου. Και αυτός ο γόνιμος τρόπος σκέψης, που κινείται και δομείται μεταξύ δύο συστημάτων, ωφελεί και τον ερμηνευτή και εφαρμοστή του ελληνικού δικαίου που φαίνεται ότι εντάσσεται σε ένα καθαρό σύστημα ηπειρωτικού δικαίου.